

GEÇMİŞLE GELECEK ARASINDA KÖPRÜ: YAŞLILARIMIZ ^{1*}

1. Konunun Planı

- a. Yaşlılık
- b. Dinimizin Yaşlılara Bakış Açısı
- c. Yaşlılara Karşı Görev Sorumluluklarımız

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Yaşlılık kavramı ve ifade ettiği anlam açıklanarak vaaza başlanır. İslam'ın yaşlıya verdiği değeri ve önemi ilgili ayet ve hadisler ışığında anlatılır. Yaşlılarımıza karşı görev sorumluluklarımız ve korunması gereken değerlerden bahsedilir. Vaaz dua ile sonlandırılır.

3. Konunun Özet Sunumu

Seçkin, seçilmiş, tecrübeli anlamlarına gelen yaşlılık insanoğlunun, iyisi veya kötüsü ile geride bıraktığı ömrünü sorgulama zamanıdır. Kendini ölüme her zamankinden bir adım daha yakın hissettiği son demleridir zamanın. Vuslata uzanan son kıvrımındır yolun. Kısacası hayatın son durağı ya da sonbaharıdır yaşlılık.

Ömür, bizlere bahşedilmiş en kıymetli sermayedir. Saniyeler dakikaları, dakikalar saatleri, günler ayları, aylar ise yılları kovalıyor. Meğer sermayesi eriyen biz fanilermişiz. Nasıl ki dünya, âhiretin tarlası ise, yaşlılık da bir yönüyle gençliğin hasat vaktidir. İnsan gençlikte zamanını ne ekerek geçirmiş ise yaşlılığında onu devşirmekle meşgul olacaktır.

Gençlik döneminde sağlığının kıymetini bilen yaşlı, bir taraftan kendisine bahşedilmiş bir nimet olarak geçirdiği yılların mutluluğunu yaşarken, bir taraftan da dünyayı geride bırakmanın tedirginliği içerisinde. Sağlığın ve onca geçen zamanın değerini bilemeyip aldanan ihtiyar ise, geçmişini geri getirememenin ve hataları telâfi edememenin hüznü ile doludur.

Yaşlılık tedavisi olmayan bir durumdur. Sevgili Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur

تَدَاوُوا عِبَادَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ مَعَهُ شِفَاءً إِلَّا الْأَلْهَمَ

“Ey Allah'ın kulları! Tedavi olunuz. Noksan sıfatlardan münezze olan Allah, her hastalığın bir şifasını yaratmış, ancak ihtiyarlığın tedavisini yaratmamıştır.” (İbn Mâce Tıb 1

İnsan anasından tertemiz ve günahsız bir bebek olarak doğar. Doğumla hayat serüveni başlamış olan insan, her geçen gün vücudundaki değişime tanıklık eder. Çocuk iken büyümüş, güçlenip olgunlaşmış ve gün gelmiş yine çocuk gibi zayıflamıştır. Artık eskisi gibi göremez, işitemez ve rahat hareket edemez hâle gelmiştir. İlâhî kanun gereği, artık cildi kırırmış, beli bükülmüş, saçları ağarmış, düşünce ve idrak gücü de zayıflamıştır. Bu hakikat Rum suresi 54. Ayette şu şekilde beyan edilmektedir

Yaşlılık Allah Teâlâ'nın fitrî bir kanunu, hayat ağacının aldığı son şekildir. Çocukluk, gençlik, olgunluk, dönemi derken ömrü olan herkes kendini ihtiyarlık potasında buluverir. Artık insan bu devrede güçlülük yerine âcizlik, güzellik yerine çirkinlik, ilerleme yerine gerileme, sıhhat yerine hastalık gibi kaçınılmaz hallerle baş başa kalır. Kur'an-ı Kerim'de söz konusu duruma şöyle dikkat çekilmektedir:

1 Bu vaaz projesi, **Horasan Müftülüğü İlçe Vaizi Emine Işıkgöz** tarafından hazırlanmıştır.

* **Redaksiyon:** Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمَمَاتًا

“Sizi topraktan, sonra nutfeden (sperma), sonra alâkadan yaratan, sonra bebek olarak çıkararak, sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa erişmeniz, sonra da ihtiyarlamamız -ki daha önce vefat edenler de vardır- ve belli bir vakte ulaşmanız için yaşatan O'dur. Umulur ki düşünürsünüz!” (el-Mü'min, 40/67) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمَنَّكُمْ مَنْ يُرِدْ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

“Sizi Allah yarattı. Sonra sizi vefat ettirecek, daha önce bilgili iken hiçbir şeyi bilmez hale gelsin diye sizden bazı kimseler ömrün en zayıf (erzeli'l-ömr) çağına kadar yaşatılacak. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir ve her şeye kadirdir.” (en-Nahl 16/70)

Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- de:

Allahım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, ihtiyarlayıp ele avuca düşmekten ve cimrilikten... sana sığınırım ” (Müslim, Zikir 50) “Allah'ım!... İhtiyarlığın bunaklığına (erzeli'l-ömr) düşür olmaktan sana sığınırım” (Buhârî, Cihad, 25) dualarıyla ihtiyarlığın bu müşkil halinden Allah'a iltica etmiştir

Ömrü olan herkes yaşlanacağına göre insanoğlu, ihtiyarlık gelmeden önce sâlih ameller yapmak suretiyle hayat sermayesini şuurlu bir şekilde kullanmayı bilmelidir. Zira hadis-i şerifte, kemal yaşına erdikten sonra dünya hayatı sona erenlerin, yapamadıkları iyilikler sebebiyle ilâhî huzurda bahanelerinin kalmayacağı şöyle ifade edilmiştir:

“Allah Teâla altmış yıl ömür verdiği kişinin mazeret gösterme imkanını ortadan kaldırmıştır” (Buhârî, Rikâk, 5).

Ayrıca insanoğlu yaşlanıp, vücudu yıpransa da iç dünyasındaki ebediyet arzusu bâkîdir. Nefsâniyetin mayasında fâniliğe isyan vardır. Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- “ İhtiyarın kalbi iki şeyi sevme hususunda gençtir. Bunlar, çok yaşama ve mal sevgisidir. ” (Müslim, Zekât, 113, 114) buyurmaktadır. İblis de Hz. Adem'i kandırmak için fitratındaki ebedilik duygusunu istismar etmiştir. Zira فَوَسْوَسَ لِلَّهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ “ Şeytan ona: «Ey Adem! Sana ölümsüzlük ağacını ve yok olmayacak bir mülkü göstereyim mi?» diye vesvese vermiştir.” (Tâhâ 20/120)

Aslında insan ihtiyarlayınca diğer kuvvet ve hisler gibi dünya sevgisi ve uzun yaşama düşüncesinin de gerilemesi gerekir. İşin aksine tecelli etmesi kişinin içindeki bekâ duygusuyla yakından alakalıdır. Ancak ebedî hayatın yaşanacağı ahirete hazırlıklı olanlar için ölüm; ruhun kafesten kurtularak lâhutî âleme uçması ve dünya meşakkatlerinden sıyrılması demektir. İhtiyarlık ise bu vuslat halinin son basamağıdır.

Yaşlıların toplum içindeki konumlarını İslâmî duyarlılıkla değerlendirdiğimizde onlara bir çocuktan daha fazla itina göstermememiz lazımdır. Buna göre yaşlıların incelmış duyguları rencide edilmemeli, yaşlılıktan dolayı vuku bulabilecek bir takım halleri hoş karşılanmalı ve onların hayır duaları alınmalıdır. Ayrıca, pîr-i fânilerin varlığının, rızığımızın genişlemesine vesile olduğu, bela ve musibetlere karşı birer kalkan vazifesi gördüğü unutulmamalıdır. Zira Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Zayıf ve düşkünlerinize dikkat ediniz! Zira siz ancak düşkünleriniz sayesinde yardım görür ve rızıklanırsınız.” (Ebû Dâvûd, Cihâd, 69)

“Beli bükülmüş ihtiyarlar, süt emen bebekler ve otlayan hayvanlar olmasa idi üzerinize (bela ve) azap yağardı.” (Heysemî, X, 227)

Bu nedenle yaşlı kimselerin varlıklarına tahammül edememek, onlardan tiksirmek, bir an önce ölmelerini arzu etmek gibi menfi tavır ve düşüncelerin İslâm ahlâkında yeri yoktur. Dolayısıyla gerçek mü'minin çevresindeki yaşlıları, hele hele ihtiyar peder ve validesini tahkir edecek davranışlarda bulunması, onları huzur evi adıyla açılmış kimsesizler yurduna bırakması düşünülemez. Aksine onların huzur içerisinde hayatlarını devam ettirebilmeleri için imkan nisbetinde yanı başlarında hizmetlerine koşturması gerekir. Dolayısıyla bugünün genci -Allah ömür verirse- kendisi de yaşlanacak ve yaptığı hizmetin karşılığını mutlaka görecektir. Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- buyuruyor ki:

“Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lutfeder .” (Tirmizî, Birr, 75)

Bir başka hadîs-i şerifte de saçlı sakalı ağarmış pîr-i fâni Müslümana saygı göstermenin Allah Teâlâ'ya duyulan saygı ve tazimden ileri geldiği ifade edilmektedir. (Ebû Dâvûd, Edeb, 20)

Bunun yanında Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- gerek dünyevi gerekse uhrevi hususlarda ihtiyarlara daima kolaylık sağlanmasını tavsiye etmiştir. Malum olduğu üzere namazı çok uzatan imamı uyarırken yaşlı kimselere şöyle atıfta bulunmuştur:

“Sizden biriniz, insanlara namaz kıldırıldığı zaman, hafif tutsun. Çünkü onların arasında zayıf, hasta ve yaşlılar vardır...” (Buhârî, İlim, 28)

Yine Enes bin Mâlik'in nakline göre, birgün Hz. Peygamber'i görmek isteyen yaşlı bir adam gelmişti. Ahâli ona yol açmakta ağır davranmıştı. Bunun üzerine Nebiyy-i Muhterem -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“Küçüğümüze merhamet etmeyen büyüğümüze hürmet göstermeyen bizden değildir” buyurmuştur. (Tirmizî, Birr, 15)

Ayrıca Mekke'nin fethinde Hz. Ebû Bekir yaşlı babası Ebû Kuhâfe'yi Müslüman olmak için Hz. Peygamber'in huzuruna götürünce, Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“- Şu ihtiyarı buraya kadar yormayıp evinde bıraksaydın ben onu ziyaret ederdim” buyurur.

Hz. Ebû Bekir ise:

- Onun size gelmesi daha uygundur, diye cevap verir. (İbn Hişâm, IV, 25)

Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem-'in ihtiyar Ebû Kuhâfe'ye olan bu nazik davranışı Hz. Ebû Bekir'e karşı iltifatının yanında yaşlı insanlara duyduğu saygının bir ifadesi olarak görülmelidir.

Diğer taraftan Nebiyy-i Ekrem -sallallâhu aleyhi ve sellem- savaş için gönderdiği mücahitlerine tavsiyede bulunurken, kadınlar ve çocuklar yanında ihtiyarlara da dokunmamalarını emretmiştir. (Vâkidî, Meğâzî, II, 758) Ne mutlu kendini bilen ve kalben Yaratan'ı ile buluşmuş ihtiyarlara... Ve ne mutlu yaşlılarının değerini bilip, onlara sevgi ve saygı gösteren kimselere!...

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayet ve Hadisler

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ

“Sizi güçsüz yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından kuvvet veren ve sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve ihtiyarlık veren, Allah'tır. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, üstün kudret sahibidir.” (Rum 54)

وَمَنْ نَعْمَزْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَقَلًا يَعْتَلُونَ

“Kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz. Hâlâ düşünmeyecekler mi?” (Yasin 68)

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

“Allah sizi yarattı. Sonra sizi öldürecek. İçinizden kimileri de, bilgili olduktan sonra hiçbir şeyi bilmesin diye ömrünün en düşkün çağına ulaştırılır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeye) hakkıyla gücü yetendir.” (Nahl 70)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَالْكَسَلِ وَأَرْذَلِ الْعُمُرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ

“Allah'ım! Cimrilikten, tembellikten, ömrün en rezil/düşkün zamanından, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım.” (Müslim, Zikir, 52)

مَا أَكْرَمَ شَابٌ شَيْخًا لَيْسَ بِهِ إِلَّا قَيْضُ اللَّهِ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سَيِّئِهِ

“Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lutfeder.” (Tirmizî, Birr 75)

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا ، وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرِنَا

“Küçüklerimize acımayan, büyüklerimizin büyüklük şerefini tanımayan bizden değildir.” (Tirmizî, Birr 15)

5. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

Hadislerle İslâm, “Yaşlılık erzeli ömür” – DİB, Cilt 4 Sayfa 275

E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=275>

Hadislerle İslâm, “Yaşlılık erzeli ömür” – DİB, Cilt 4 Sayfa 277

E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=277>